

ETERNIT WEIGERT NOG ALTIJD DE SANERING TE BETALEN

Het wereldwijde asbestdrama

HANS VALKHOFF

Twaalfduizend mensen zullen de komende vijftwintig jaar in Nederland sterven aan longvlieskanker, als gevolg van asbestvervuiling. En terwijl al decennia bekend is dat asbest gevaarlijk is, wordt er jaarlijks wereldwijd nog zo'n twee miljoen ton van het spul geproduceerd. "Eenmaal in cement gegoten is de asbest volkomen onschadelijk."

Asbest deugt niet: het kan longkanker veroorzaken. Dat is inmiddels wel genoegzaam bekend. Maar al in 1906 waren er aanwijzingen dat asbest ongezond is: in 1931 voerde Engeland bijzonder strenge voorschriften in voor het verwerken van asbest. Toch produceerde het bouwbedrijf Eternit in het Twentse Goor in 1990 nog tien miljoen vierkante meter asbestcementplaten per jaar. Pas in 1993 werd de stof in Nederland verboden. Eternit - de grootste asbestproducent ter wereld - ging in het buitenland vervolgens gewoon door het spul te maken.

De gevolgen van het gebruik van asbest werden onlangs nog eens duidelijk na onderzoek van het ministerie van Vrom. Daaruit bleek dat in Goor en omgeving onder vrouwen vijf keer zo vaak longvlieskanker (mesothelioom) voorkomt dan gemiddeld. Het gaat om mensen die niet beroepsmatig met asbest in aanraking zijn gekomen maar toch door asbestvezels ongeneeslijk ziek zijn geworden. Bovenop de honderden beroeps-slachtoffers - oud-werknemers van Eternit en arbeiders die Eternitproducten hebben verwerkt - zijn in de omgeving van Goor al zo'n dertig mensen overleden omdat asbest in het leefmilieu is gekomen. Hoe kon de productie van asbest zo lang ongestoord doorgaan en wie draait er op voor de schade?

Met asbesten golfplaten zijn in Nederland en overal ter wereld miljoenen daken van huizen, hutten en boerenschuren bedekt. Op het toppunt van de productie in de jaren vijftig en zestig werden hele dorpen

en steden uit deze materialen opgetrokken. Oude daken worden gesloopt en met nieuwe golfplaten uitgerust en vooral op het platteland zie je nog vele huizen waarvan zowel de gevels als de daken met asbestcement zijn ingepakt. Het was goedkoop, modern en makkelijk te verwerken. Een onverwoestbaar materiaal dat in vele verschijningsvormen voorradig is. Tot begin jaren tachtig gaf de fabriek in Goor asbestafval weg waarmee boeren en omwonenden wegen en paden verhardden en sloten dempten. Met het gratis fabrieksafval werden tuinen en erven opgehoogd en verhard.

Het witte goud

Toen in het naoorlogse Europa en Noord-Amerika langzamerhand bekend werd dat asbest kankerverwekkend is, bleef het bedrijf beweren dat de vezels in gebonden vorm ongevaarlijk zijn. Eenmaal in cement gegoten is de asbest volkomen onschadelijk gemaakt, aldus de toenmalige bedrijfsinformatie van Eternit. Asbestlongen (asbestose) werden gebagatelliseerd: het was vergelijkbaar met stoflongen en als arbeider werd je toch niet oud, aldus het bedrijf in de jaren dertig. In het begin van de jaren zeventig werd in een van brief van Eternit aan de Sociaal-Economische Raad (SER) het risico van asbest ook nog betwist en gezegd dat de gevaren van inademing van asbeststof louter op vermoedens berustten. Het mede door Eternit in 1929 opgerichte

De verwijdering van asbest in de omgeving van Goor

FRANS NIKKELS

GEORGE NUSMEIJER

CARLO TER ELLEN

internationale asbestkartel (Saiac, Sociétés d'Industries Amiante-Ciment) was lang succesvol in haar pro-asbest lobby: pas sinds een paar jaar is de grondstof verboden in de Europese Unie en de Verenigde Staten. In 2003 geeft Eternit te kennen ook in zijn buitenlandse vestigingen geen asbest meer te gebruiken in gevel- en dakbedekkingen. Maar in Azië en Latijns Amerika wordt asbestcement nog volop gebruikt. Wereldwijd bedraagt de productie meer dan twee miljoen ton per jaar. Het leeuwendeel van het 'witte goud' komt nu uit Rusland, China en Canada.

Rioolbuizen

Na tabak is asbest veruit de grootste veroorzaker van longkanker. Wereldwijd maakt asbest volgens schattingen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) ruim 100.000 slachtoffers per jaar. In Nederland stierven tot nu toe 7.000 mensen aan longvlieskanker en naar verwachting zullen er in de komende 25 jaar nog 12.000 volgen. In Frankrijk zijn de cijfers al even alarmerend: meer dan 40.000 slachtoffers, en er zullen nog zo'n 60.000 volgen. In een recent rapport van de Franse Senaat spreken onderzoekers zelfs van een kankerepidemie als gevolg van asbest. De kosten voor schadeloosstelling van de Franse slachtoffers worden in de komende twintig jaar op 40 miljard euro geschat. Daarbovenop komen de saneringskosten van de vele gebouwen in Frankrijk die nog steeds asbest bevatten. Het Franse Senaatsrapport legt de schuld bij de overheid en het bedrijfsleven, die gezamenlijk

hebben bewerkstelligd dat asbest zo lang kon worden gebruikt. Het rapport laat weinig heel van het Vaste Asbestcomité, bestaande uit wetenschappers, ambtenaren en industriëlen, dat de Franse regering moesten adviseren. "Dit comité was een efficiënte industriële lobby aangesteld door de asbestfabrikanten. Het heeft een doorslaggevende rol gespeeld bij het uitstellen van het asbestverbod in Frankrijk."

Dat je van de vezels die vrijkomen bij het verzagen van asbestcementen golfplaten of rioolbuizen doodziek kan worden én

"We moeten die troep zo snel mogelijk opruimen"

dat Eternit daarvoor verantwoordelijkheid draagt, is inmiddels door verschillende rechtbanken bevestigd. Onlangs nog stelde de Hoge Raad een slachtoffer postuum in het gelijk. "Mevrouw Nieborg is ziek geworden nadat ze haar vader op twintigjarige leeftijd heeft geholpen bij het verwerken van asbestcementplaten voor de familieboerderij in Drenthe", vertelt Nieborgs advocaat Rob Ruers. "De dochter is in 2004 aan longvlieskanker overleden en heeft in november niet meer kunnen meemaken dat de rechter Eternit aansprakelijk stelde voor het 'onrechtmatig en zonder waarschuwing' in omloop brengen van asbestcementplaten."

Een ander recente uitspraak komt van de rechtbank in Heerlen. In november kende de rechter ruim 60.000 euro schadevergoeding toe aan de nabestaanden van voormalig grondwerker Wolfs uit Geleen, die op vijftigjarige leeftijd overleed aan longvlieskanker. Wolfs legde in de jaren zeventig in Limburgse dorpen 'eternieten' rioolbuizen in de grond. De rechter stelde de familie in het gelijk en zei dat het aannemersbedrijf hem onvoldoende had beschermd tegen de asbestvezels die vrijkwamen bij het boren en zagen van de buizen.

Blij verrast

Volgens Ruers is er inmiddels uitstekende jurisprudentie en moet je als bedrijf van goede huize komen wil je aantonen dat de gevaren van asbest niet bekend waren. Vooruitlopend op een gerechtelijke uitspraak kunnen beroepsslachtoffers op grond van de landelijke voorschotsregeling van de overheid 16.000 euro schadevergoeding krijgen voorgeschoten. "We zijn hier zeer tevreden over", zegt Ruers, die behalve advocaat, senator voor de SP is en onlangs het boek *Het Asbestdrama* publiceerde, dat hij samen met Nico Schouten schreef. "We wilden de regeling voor beroepsslachtoffers uitbreiden met de milieuslachtoffers. Maar helaas heeft de motie van de SP die dat beoogde het in de Kamer niet gehaald. Maar we blijven ons inzetten voor alle slachtoffers en procederen." Ruers was in eerste instantie blij verrast toen de directeur Doevelaar van Eternit in november liet weten met het ministerie

in onderhandeling te gaan over een schadevergoedingsregeling voor de genoemde 'milieuslachtoffers'. Doevelaar sprak van een "voortschrijdend inzicht over de gevaren van asbest" en verklaarde niet onwillend te staan tegenover schadeloosstelling. "Een doorbraak", aldus Ruers, "want tot nog toe erkende Eternit alleen beroepsslachtoffers. De verantwoordelijkheid voor de asbestverspreiding in het milieu heeft het bedrijf altijd van zich afgeschoven".

Geschrokken

Staatssecretaris Van Geel zei begin november te zijn geschrokken van de resultaten van het epidemiologisch onderzoek van zijn ministerie. Van Geel wil extra geld vrijmaken voor de sanering van het gebied rond Goor en landelijk in kaart brengen waar asbest nog steeds in het milieu voorkomt. In ieder geval speelt rond Harderwijk dezelfde problematiek: in die omgeving zijn paden en erven opgehoogd en verhard met asbestcementafval van de toenmalige fabriek Asbestona, een dochteronderneming van Eternit. De provincies Gelderland en Overijssel krijgen nog eens 21 miljoen euro voor de bodemsanering, bovenop de reeds toegewezen 47 miljoen euro voor de aanpak van de asbestwegen in het gebied. "We moeten die troep zo snel mogelijk opruimen", zegt Van Geel. Hij verklaarde dat hij Eternit aansprakelijk zou stellen en desnoods naar de rechter zou stappen als het bedrijf zijn verantwoordelijkheid uit de weg blijft gaan. Van Geel is vervolgens zelf met het bedrijf gaan onderhandelen en noemde de uitkomst een geweldige doorbraak: er komt

een landelijk fonds voor asbestslachtoffers dat door bedrijven wordt betaald. Hierop vooruitlopend zal Eternit milieuslachtoffers in Goor en Harderwijk een tegemoetkoming betalen, zij het niet met terugwerkende kracht. Dus niet voor de dertig mensen die al zijn overleden. Het Comité van Asbestslachtoffers is dan ook minder enthousiast.

"In werkelijkheid zullen milieuslachtoffers slechts een fractie krijgen van de schadevergoeding waar zij net als beroepsslachtoffers recht op hebben, ongeveer 50.000 euro", zegt Ruers. "Wat moeten we met een landelijke regeling waar bovendien nog eens twee jaar over gepraat moet worden? Het is helemaal geen landelijk probleem zoals Doevelaar van Eternit beweert. Het gaat om Goor en Harderwijk, beide vestigingen van Eternit." Volgens Ruers wil Eternit met deze landelijk regeling ook andere bedrijven aansprakelijk stellen. "Eternit heeft het weer slim gespeeld en Van Geel heeft zich volledig laten inpakken. Over gerechtelijke stappen heeft hij het niet meer. Het bedrijf maakt goede sier met de landelijke regeling maar weigert nog altijd de sanering te betalen. En deze heeft de overheid alleen al in Goor en omgeving 75 miljoen euro gekost." Ondertussen blijven de internationale asbestbedrijven volhouden dat met de huidige technieken asbestcement geen gevaar voor de volksgezondheid oplevert. ■

Het asbestdrama - Eternit en de gevolgen van honderd jaar asbestcement. Bob Ruers en Nico Schouten, Wetenschappelijk Bureau SP, 2005, € 12,95. Het boek is ook te downloaden van www.sp.nl

Canadese export

Asbest is een belangrijk exportproduct voor Canada. In 1984 wordt er het 'Asbestos Institute' opgericht dat wereldwijd 'veilig gebruik' van asbest moet promoten. In eigen land worden ondertussen strenge normen gehanteerd voor de blootstelling aan asbest: de verkoop van vrij asbest aan consumenten is verboden. Nadat in de VS en in Europa het gebruik van asbest in de ban raakte, concentreert de Canadese overheid zich vooral op de export naar zuidelijke landen, waar minder controle is op arbeidsomstandigheden en op blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Toen Frankrijk in 1996 aankondigde asbest te verbieden, klaagde Canada dat land aan bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO) wegens overtreding van regels voor vrijhandel. De WTO stond de gezondheidsoverwegingen van Frankrijk toe, maar Canada blijft gewoon exporteren naar landen zonder een verbod.

